

kunst, dan
ent wat in
hij doet.
met hang
het heeft
vromen,
et God" en
als aan een
zijn vrien
het chris-

de cultuur
godzaligen"
christendom
verschijn
isel is het
neen meer,
als ik zeg,
ant aan het
an Christus
dat tevens
istendom en
christelijke,
ruiken) van
nd tegen de
zelfverweer,
te is reactie,
laan in hare
bescheaving,
telijkheid is.
Ze had de
kunst, die
onykus haar

en zich bij
en. Al naar
kracht in
igheid tegen

B. W.

EN.

rd-Amerika,
lijk een zuur-
en verborg
sheel gezuurd
kas 13:21.

thie met de
r het eerst
lijk Gerefor-
geruststellen
a. De Dutch
lam gelinsti-
ederlandsche
Kerk". Dat

n en Engel-
sterdam was
dieuw Neder-
rick Hudsons
thans zijn
rhollandsche
r in dienst
dische Com-
er, waarvan
n met haar
nen van de
n zond, toen
alsche Kerk
erland was
in opdracht
ning te hou-
Schrift, de
Zij moesten
ezoecken en
Classis een
de Neder-
menkomsten
a 1633 ging
ndig houden
St. Nicolaas-
m droeg als
an dra een
e-Amsterdam
en en daar-
ligeweekenen
Amerika. Dit
d de onder-
ders die Peter
edanigheden
het niet in
hewindheb-

het moe-
eten afstaan
het mid-
e-Amsterdam
nen kiezen.
e echter het
st jaloersche
en om zijn
v-Nederland.

zeventiende
e ging dien-
die door den
van Nieuw-
e, Engeland
ze werd een
ika, Nieuw-
broeder van
ork.

ervallen door
arveur uit
gouverneur
het bestuur
teer moede,
men Nieuw-
wisseld met

lijven. In
riand meer,
nje-Vrijstaat
kker riepen,

maakten ook de Engelschen, op buit belust en op goud en diamanten zjende, lawaai; zij klaagden over het Kruger-bewind; verwekten ontevredenheid; Engeland had uit compassie open ooren voor die klachten... wij konden het einde. Doch en in Amerika en thans in Zuid-Afrika bleek, dat de Hollandsche geest niet zoo gemakkelijk is te kluisteren, zijn invloed te keeren. Die geest bleef toen en blijft ook nu het sterkst naleven in de Kerk. Die oude Staten-Bijbels met hun koperen sloten, blinkend door de Hollandsche properheid, die Bijbels met hun familie-registers hebben steeds een machtigen invloed uitgeoefend op hun bezitters. Die oude Bijbels waren en zijn de band aan de Hollandsche tradities, aan de Hollandsche taal. De Nederduitsch Gereformeerde Kerk was niet met een lichte handbeweging om te zetten in de een of andere Engelsche Kerk van welke benaming dan ook.

Engeland poogde dan de kolonie te verengelschen en begon bij de school — nog trachtte het in het begin dezer eeuw hetzelfde te doen in Zuid-Afrika — doch de Nederduitsche Kerk nam het onderwijs over. Daarop greep Engeland de Kerk aan. Naast de Hollandsche kwamen Engelsche diensten, naast de predikanten uit Nederland Engelsche bedienaren des Woords, straks zelfs in hun plaats. Wel bleef de naam omgezet in het Engelsch: Dutch Reformed Church, maar de geest moest worden veranderd. De Dutch Reformed moest een Staatskerk worden naar Engelsch fatsoen. Gelukkig dat naar Gods voorziening bestel een Oranje-vorst tusschenbeide kwam, de stadhouder-koning Willem III, die aan de Kerk van New-York door een charter tegen het einde der zeventiende eeuw het recht gaf haar eigen aangelegenheden te regelen naar haar kerkrecht, dus naar het Gereformeerde beginsel. En zoo is de Nederduitsch Gereformeerde Kerk, al droeg zij een Engelschen naam, van onberekenbaren invloed geweest op de geestelijke ontwikkeling van Amerika. Nu in onzen tijd, nu de Amerikanen niet meer zien door den Engelschen bril, zich niet meer laten voorlichten door Engelsche historischrijvers — waarvan sommigen door chauvinisme gevoerd, weinig meer betrouwbaar zijn dan vele Roomsche schrijvers, door clericalisme geleid — eerst in deze laatste tijden, voornamelijk door Amerikaansche historici van naam, dringt meer en meer het besef door, dat bij velen al is geworden een gevestigde overtuiging, dat de Vereenigde Nederlanden van veel grooter invloed zijn geweest op wat de Vereenigde Staten heeft gemaakt tot de groote natie, die zij thans is, dan wat Engeland Amerika gaf. En haar groot, ja zeer groot aandeel heeft daarin gehad, de Dutch Reformed. Het kan kwalijk uit dankbaarheid zijn, en het is moedelijk met dit feit te rijmen, dat de Dutch Reformed, niet meer Dutch heet, doch thans alleen Reformed. Toch is zij het zuurdeeg geweest, dat heel het deeg heeft doorzuurd.

G. KEIZER.

BOEKBESPREKING.

"Sions Vaastigheid." — Leerrede, op het biduur van de Generale Synode der Gereformeerde Kerken, den 25sten Augustus 1920 te Leeuwarden uitgesproken, door J. H. Landwehr.
J. H. Donner. — Rotterdam.

Die arme Synode! Ze heeft veel bekijks gehad, en daar waren zwartkokers onder de toeschouwers. Een reactionaire troep, een oud-maankuist is er onerbiedig gescholden. De knappe stuurder (die toevallig altijd aan wal staan) hebben den zeemanakop geschild.

Wij laten het oordeel over de Synode over aan de geschiedenis, die soms een duidelijk rechter is, maar intusschen willen we aandacht vragen voor de bazen van de Landwehr, die verzamelen bleef. Kijk nu die preek eens! Is die conservatief? Kunnen de reactionairen zich op dit woord beroepen? My dunkt, dit is echt reformatorische taal, omdat ze de intellectueel gerusten te Sion aan het schrikken maakt: „Ik durf en mag niet ontkennen, dat er veel in ons midden is, dat tot verootmoediging noopt. Er zijn algemeene verschijnselen van verlanving en inzinking, welke men steeds in de historie der kerk gadeslaat, als een werk der reformatie enkele tientallen van jaren achter den rug lag. Maar daar zijn ook andere verschijnselen. Waarom het geloofchend? Ook in dezen is de waarheid bedekken zichzelf en haren. Er is in ons midden gaan heerschen een zekere mate van zelfverdoornheid. Velen oordeelen aldus: „Wij hebben de waarheid, en daarmee uit! Men voelde niet genoeg, dat voor al ons kennen het woord des Apostels geldt: Nu kennen wij ten degele“.

Vooral dit laatste, gespatieerde, zullen wij onthouden. We zullen er ons door laten inspireren bij onzen arbeid, en eventueel ons mee troosten bij reactionaire kritiek der genoemde „velen“.

B. W.

Lezer, sympathiseert ge met de oprichting van dit blad, stel dan niet uit U als abonné aan te melden.

PERS-SCHOUW.

Over „De Reformatie“.

Begrijpelijkwijze sloegen we ditmaal het eerst de bladen open, om te weten, hoe hun oordeel over ons blad zou uitvallen. Niet, dat wij daarover bijzonder in twijfel verkeerden. Waar zooveel mannen hun medewerking toezeggen op ons van te voren vastgesteld program, kon bijna niet anders verwacht of de ontvangst zou over het algemeen gunstig zijn. Maar we hebben dan nu de proef op de som. Geconstateerd mag worden, dat ons blad een goede pers heeft. Als we hier enkele oordeelvellingen opnemen is alle reclame-maken ons vreemd. Dat laten wij gaarne aan onze uitgevers over. Wat daarom de pers zegt omtrent de goede verzorging, naam van redacteurs en medewerkers laten we niet opzet achterwege. Het is ons hier om den totaal-indruk te doen.

En dan oordeelt de „Gereformeerde Kerkbode voor „Gravenhage“.

Het eerste nummer imponeert. Door zijn omvang en door zijn gehalte. Als dat zoo mag voortgaan, wordt het een blad van betekenis.

„De Zeeuwsche Kerkbode“:

Ofschoon we het blad met blijdschap begroeten, toch zal het ons benieuwen, of beide tot haar recht zullen komen de eenheid en de verscheidenheid. Doch dit is van latere zorg en we zullen met belangstelling kennis nemen, wat het blad ons zal geven, want we kunnen wel vertrouwen, dat het ons een degelijke inhoud zal bieden, en dat het volhardend zal om het ideaal, 't welk inderdaad schoon is, te benaderen.

Onze tijd vraagt inderdaad een voorlichting, als men hier geven wil.

„De Geldersche Kerkbode“:

(Het houdt de belofte in) van een nieuwe hoogstaande periodiek, die aan de ontwikkeling van het Gereformeerde leven ongetwijfeld ten goede zal komen.

Het „program van actie“, door de Redactie opgesteld, stelt heel wat in het uitzicht.

Het sluit zich voor een zeer groot deel aan bij hetgeen door de Generale Synode onzer Kerken ten opzichte van uitbouw der Belydenis, hervorming van de Liturgie en van het Catechetisch onderwijs werd besloten.

Wallicht, dat een gedeelte van den voorarbeid voor de komende Synode door dit nieuwe weekblad reeds kan worden verricht!

Eén ding heeft ons echter getroffen.

In het openingswoord van de Redactie wordt o.a. de veronderstelling uitgesproken, „dat we te veel berusten zelfs in de zondige werkelijkheid van een verdeeld christendom“, terwijl in het „program“ onder letter d. is opgenomen: „de pluriformiteit der Kerk en het streven naar waardeering van en samenwerking met verschillende schakeeringen van het christendom“.

„Bergopwaarts“:

Dit eerste nummer ziet er aantrekkelijk uit, en als de Redactie de oogen open houdt voor wat er in de gereformeerde kringen gebeurt, zal het haar aan stof niet ontbreken.

Ik vermoed, dat de verschijning van dit blad door vele gereformeerden met instemming zal worden begroet. Immers in gereformeerde kringen werd den laatste tijd ernstig geklaagd, dat gemeentelieden, die iets op het hart hadden, geen gelegenheid vonden het in het publiek te zeggen, aangezien de deuren der gereformeerde Kerkbode op het nachtslot bleven als een niet-predikant iets te beweren had, waarmee de Redactie het niet helemaal eens was. Dat wordt nu misschien beter, want de Hoofdredacteur van „De Reformatie“ zegt, dat „ieder die de gereformeerde belydenis van harte liefheeft, en over het een of ander wel eens zijne gedachten wil uitspreken met het doel hierdoor reformatie en ontwikkelend te werken“, in dit blad gelegenheid vindt. Het is maar de vraag, of dat „liefhebben van de belydenis“ iets anders beteekent dan: het eens zijn met de redactie. In dat geval komt er natuurlijk niets van terecht. Intusschen: dit nummer ziet er goed uit en bevat beloften voor de toekomst. Het blad werke met zegen.

Een kleine opmerking. Ik mag Hoofdredacteur hier wel veranderen in Eindredacteur?

Overigens kan ik de verzekering geven, dat wat de opname van stemmen uit onze Kerken betreft bedoeling en uitdrukking elkander dekken en dat niet gevraagd wordt of men het eens is met de Redactie. Daarom neemt de Redactie ook geen enkel stuk, dat niet door haar geteekend is, voor haar rekening.

De „Geref. Kerkb. voor Zetphen enz.“:

Slechts merk ik op, dat er ontzaglijk veel beloofd wordt, multum (d.w.z. veel) niet direct multa (d.w.z. vele dingen). Zakelijk veel.

Hartelijk blij ben ik met dit blad. Het zou een onroer voor ons geref. volk zijn indien het niet kon bestaan.

Dit orgaan meent, dat ons blad een „reuzensucces“ moet worden; „anders zijn wij onzen naam niet waard“. Maar ik wil ook eens een pessimistischen toon laten hooren. En wel uit de „Hilversumsche Kerkbode“:

De vraag drong zich bij mij op: Welke plaats zal dit blad nu innemen? Voor geleerden schijnt het mij, leek, niet „geleerd“ genoeg en voor een „gewoon“ lezer niet eenvoudig genoeg. Vele artikelen in het eerste nummer zijn doorspekt met technische termen, die voor den eenvoudigen lezer niet te genieten en ook dikwijls niet te begrijpen zijn. Dat neemt natuurlijk niet weg, dat het proefnummer veel bevat, dat lezenswaardig is. Maar tenzij het blad in den goeden zin wat pikanter wordt, en den juiste toon treft, durf ik het geen lang leven te voorspellen.

Men ziet, wel een verschil met ander oordeel. In hoever de heer Frederik Kuiper Dzn., adresredacteur van deze kerkbode, de kerkelijke kaart van ons land kent, kan ik niet uitmaken. Wel kan ik hem geruststellen, dat ons blad niet van vreemde woorden zal overloopen. Maar ook zullen we er niet voor terugschrikken er enkele te gebruiken. Anders zouden we niet Gereformerd zijn. Immers, de Gereformeerde gebruikt in zijn kerkelijke taal nog al eens een uitheemschen term. Valt Reformatie ook niet daaronder? Trouwens, we zouden niet voor het volk schrijven, indien we alle vreemde uitdrukkingen meden. Men legge zijn oor maar eens te luisteren naar de gesprekken van den gewonen man. Hoeveel van anderen bodem komt daar niet in voor. Alleen sommige „geleerden“ hebben hun taal van vreemde bestandsdelen gemixerd, of zij daarom altijd beter begrepen worden? Ook de heer Kuiper kan er niet geheel buiten. Hij gebruikt b.v. „technische term“. Maar is dat ook geen technische term? Natuurlijk zal het aan toelichting van vakterm en niet-Nederlandsche uitdrukking in ons blad niet ontbreken.

Er ware nog wel meer over deze zaak uit de Pers op te diepen.

Maar dit dunkt mij het belangrijkste.

Van zessen klaar.

Naar aanleiding van wat ik een vorig maal in deze rubriek opnam over „Getallen-goochelkunst“ ontving ik een schrijven van Dr. De Hartog, waarin hij meldt, dat hij in de Nieuwe Kerk de volksuitdrukking heeft toegelicht: „van zessen klaar“. Ds. Schilder, die op deze paard-passage aanmerking maakte, heeft ook van Dr. De Hartog een soortgelijk schrijven gekregen.

Men leest daarover in de „Geref. Kerkbode der classis Gorinchem“:

Ik heb Dr. De H. bericht, dat dit letterlijk onder zijn preek zoo uit zijn mond is opgeschreven. Op de waarheid van mijn bericht kan ik dus niets laten afdingen. Alleen acht ik me geroepen, van het schrijven van Dr. De Hartog melding te maken, omdat ik natuurlijk gaarne geloof, dat deze geheel te goeder trouw mij geschreven heeft, dat hij dus blijkbaar vergeten is, dat hij 't zoo gezegd heeft en dus achtend deze wel wat vreemde exegese niet meer voor zijn rekening neemt.

Ik zelf zou er niet aan gedacht hebben, deze woorden publiek te maken, indien niet de wijze, waarop Dr. De H. in zijn geschreven woord met de bijbelsche getallen te werk gaat, de hypothesen begrijpelijk maakte dat het hem hier in het gesproken woord eveneens ten volle ernst was. Dr. De H. schrijft toch ook wel dingen, die voor mij met de paard-exegese op één lijn staan.

Al handhaaf ik dus mijn bericht geheel, toch verblift het mij, deze nadere aanvulling te kunnen geven.

Hierbij teekent hij nog aan in een noot:

In een tweede schrijven erkent Dr. De H. dan ook de mogelijkheid van de juistheid van het bericht, mits dan de uitspraak beiden worde onder het oogpunt van „van zessen klaar“. Verschil blijft er dus in onze opvatting.

Of dit „van zessen klaar“ de zaak klaarder maakt betwijfel ik. In elk geval kan de methode van Dr. De Hartog om de getallen te verklaren m.i. niet door den beugel.

Nu ik het toch over Dr. Hartog heb, kan ik niet nalaten iets aan te halen uit wat Ds. H. Bakels in zijn verschrinkelijk boek „Wij Ketteren“ (waarop ik in de Boekbespreking terug kom) aangaande hem heeft geschreven. Ds. Bakels, heelemaal geen synthese-man, oordeelt vanzelf over Dr. Hartog, den op en top synthese-man, niet malsch. Hij noemt hem kortweg een huichelaar, omdat hij zich Gereformeerd noemt en modern zou zijn. Een kwalifikatie, welke ik niet gaarne op Dr. Hartog zou toepassen, hoewel ik ook zijn van alles-en-nog-wat theologie moet veroordeelen.

Bakels dan laat Calvijn (erg luguber!) zich omkeeren in zijn graf en over Dr. Hartog klagen:

Nou, stel je voor, Daar heeft die Dr. Hartog, die verraderlijke „gereformeerde“, „volgeling“ van me (van je „vrienden“) moet je het maar hebben)... in z'n tijdschrift „Nieuwe Banen“ van Februari 1919... laten drukken, dat ook de Turksche kóran in zekeren zin onfeilbaar is. Stel je voor! Is dat geen stinkend en godslasterlijk zeggen?! De kóran onfeilbaar?! Hoe krijgt ie 't krummenikkel in z'n harsens! De kóran onfeilbaar! De kóran onfeilbaar! En ik heb altijd geleerd, dat Mohammed een „valsche profeet“ was, en dat de kóran dus onzin en valsche profetieën bevat. En elk goed Calvinist heeft dat ook eeuwen geleerd. Vraag het Bogerman en Da Costa en Abraham Kuyper en den Kamper professoren Honig en Ridderbos en zoo maar.

Afgescheiden van den eigenaardigen vorm schuilt er in deze opmerking veel waar.

Nog iets over de Synode.

Gelukkig wandelde onze jongste Synode meer in Calvin's spoor.

Totnogtoe had „De Heraut“ geen beschouwing over deze vergadering gegeven. Nu echter vindt men daar:

De Generale Synode onzer Gereformeerde Kerken, die in de Augustus- en Septembermaand te Leeuwarden gehouden werd, heeft op uitnemende wijze zich van haar ernstige en moeilijke taak gekweten. Ze stond voor tal van hoogst belangrijke vraagstukken, die door verschillende particuliere Synodes op haar agendum waren gebracht. En al heeft deze Synode al deze vraagstukken niet terstond opgelost, — wat ook niemand van haar verwachtte, — zij heeft door hare beslissingen den weg gebaad om tot den noodigen uitbouw en ombouw te komen van onze Belydenis, Liturgie en Catechismus. In dat opzicht zal de Synode van Leeuwarden in de historie onzer Kerken als een der belangrijkste geboekt worden. Het verwijt, dat onze Kerken in het slop van het conservatisme dood waren geloopen, zal na deze Synode wel door niemand meer kunnen gemaakt worden. Er is gebleken, dat in onze kerken nog een krachtige geest woont, die de ernstige roeping der tijden verstaat.

Humor op de Synode.

Dat met een voorzitter als Ds. van der Munnik de gezichten niet altijd strak gespannen konden blijven, laat zich denken.

De „Asser Kerkbode“ verhaalt:

Er zijn soms wel aardige combinaties. Zoo waren er drie lieflijke broeders afgevaardigden. Ds. Meijering van Katwijk a. d. Rijn, Ds. Meijering van Delfzijl, en onderling Meijering van Groningen. Onder de Commissies was ook een vischcommissie, waarin op een der dagen zitting hadden de broeders-onderlingen Haring, Both en Snoek, hetgeen onder eenige vroolijkheid door den schalkschen praeses aan de vergadering meegedeeld werd.

Noemde hij ook niet de commissie voor artikel XIII (de verzorging der emeriti-dienaren) „Bethesda“, omdat naar het woord van wijlen Ds. Hoekstra de zaak der emeriteering 38 jaren krank heeft gelogen?